

Kamil Frejlich

"Antropologia ciała. Zagadnienia i wybór tekstów", pod red. Małgorzaty Szpakowskiej, Warszawa 2008 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 100/3, 644-645

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Pracę kończą noty biograficzne autorów, prezentujące obszary ich zainteresowań naukowych oraz dorobek. Brak jest tego ostatniego elementu w przypadku Anny Roszyk.

Książka nie jest wolna od wad. Obok wspomnianego już braku dorobku naukowego Anny Roszyk, w oczy rzuca się niezgodność tytułów niektórych tekstów podanych w spisie treści z tymi, których użyto w dalszej części pracy. Dotyczy to artykułów Krzysztofa Trykszy, Jowity Wycisk i Filipa Rybakowskiego. W przypisach bardzo rzadko podane są strony, co znacznie utrudnia korzystanie z przywoływanej przez autorów literatury przedmiotu. W pracy zdarzają się błędy interpunkcyjne (s. 7, 38, 60, 106, 110, 114) oraz literówki: na s. 83 zamiast *Aureliusa* widnieje *Aureluisa* oraz *Sonarusa* zamiast *Soranusa*. Na s. 85 postawiono rzeczownik „ekosystem” w mianowniku, podczas gdy powinien być w narzędniku, a na s. 113 brakuje przyimka i w miejscu „w 2006 roku w Stanach Zjednoczonych” jest „w 2006 roku Stanach Zjednoczonych”.

Niewątpliwą zaletą książki jest jej interdyscyplinarność. Przedstawia ona kwestię cielesności z różnych punktów widzenia i wskazuje na konieczność połączenia wysiłków przedstawicieli różnych dziedzin w celu pełniejszego zrozumienia tej problematyki (postulat taki wyraża artykuł Anny Roszyk „Kiedy ciało choruje. O podejściu psychosomatycznym w rozumieniu fizycznej kondycji człowieka”). Dużym plusem jest także bogata literatura przedmiotu, zestawiona po każdym tekście.

Z perspektywy historyka na szczególną uwagę zasługują artykuły Beaty Przy muszały „Ślady ciała — pismo »niedosłowne«” oraz Mariusza Ch o ł o d e g o „Romantyczne zmagania z ciałem. Teorie Maurycego Mochnackiego, Zygmunta Krasińskiego i Adama Mickiewicza”. Pierwszy z nich stanowi niezmiernie inspirującą refleksję nad kategorią śladu, zwłaszcza śladu ciała, jako pozostałości minionej rzeczywistości. Drugi natomiast jest historycznoliterackim opracowaniem dotyczącym koncepcji na temat ciała stworzonych przez trzech polskich romantyków. Część pozostałych artykułów (np. „Ile fizycznej atrakcyjności w atrakcyjności społecznej? Rzecz o sile pierwszego wrażenia” Beaty Ziółkowskiej) służyć może za teoretyczną podstawę badań historycznych nad cielesnością.

Kamil Frejlich

Antropologia ciała. Zagadnienia i wybór tekstów, pod redakcją Małg o z a t y S z p a k o w s k i e j, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2008, s. 312.

Recenzowana praca to kolejny, po „Antropologii kultury”, „Antropologii słowa” i „Antropologii widowisk”, podręcznik akademicki z serii „Wiedza o kulturze” pod ogólną redakcją Andrzej a M e n c w e l a. Książka ta jest na polskim rynku wydawniczym pozycją nowatorską i wypełnia dotkliwą lukę w literaturze dydaktycznej, będąc pierwszą w naszym kraju antologią poświęconą uwikłaniu ludzkiej cielesności w kulturę.

Teksty zgrupowane zostały w dziewięć rozdziałów. Każdy z nich poświęcono innemu zagadnieniu związanemu z ciałem: wydalaniu, odżywianiu, urodzie i sprawności fizycznej, chorobie i zdrowiu, tożsamości płciowej, seksualności, miłości, urzeczowieniu ciała (poprzez tortury, pornografię, transhumanizm i przeszczepy) oraz umieraniu. Podział ten nie jest zupełnie ostry, część tekstów zawiera bowiem wiele wątków i mogłaby się znaleźć w różnych miejscach pracy.

Każdy rozdział zakończono wyliczeniem najważniejszych poruszonych w nim zagadnień, co stanowi doskonałą pomoc przy uczeniu się konkretnej partii materiału. Podano także zestawienia literatury uzupełniającej.

Prawie wszystkie zamieszczone w pracy teksty powstały po ukazaniu się w 1934 r. pionierskiego dla antropologicznej refleksji nad cielesnością artykułu Marcela M a u s s a „Sposoby posługiwania się ciałem”. Wyjątek stanowią „Dwa rodzaje popędów” Sigmunda F r e u d a z 1921 r. W tomie zamieszczono także fragment wydanej w 1825 r. pracy Anthelme’a B r i l l a t – S a v a r i n a „Filozoficzna historia kuchni”, służący jako materiał pomocniczy i mający przygotować czytelnika do lektury tekstu Rolanda B a r t h e s a „Czytanie Brillat–Savarina”. Szczególną rolę odgrywają dwa fragmenty dzieł autorów antycznych: Platona (mit o *androgynie*) i Diogenesa Laertiosa (list Epikura do Menoikeusa), rozpoczynające rozdziały poświęcone miłości i śmierci. Jak podkreśla redaktorka we wstępie, teksty te udowadniają, że miłość i śmierć, obok wymiaru cielesnego, mają także niezmiernie istotny i sięgający dalekiej przeszłości aspekt symboliczny (s. 13).

Prawie wszystkie zawarte z tomie teksty obcojęzyczne zostały już wcześniej przetłumaczone na język polski. Specjalnie na potrzeby antologii dokonano przekładu „Nieczystości i grzechu” Julii K r i s t e v e j, „Ciała w kulturze konsumpcyjnej” Mike’a F e a t h e r s t o n e’a i „Ambiwalencji wizerunku kobiety w kulturze” Luisy P a s s e r i n i.

Należy podkreślić, że książka zawiera fragmenty prac wybitnych badaczek i badaczy, takich jak Claude L é v i – S t r a u s s, Margaret M e a d, Simone de B e a u v o i r, Michel F o u c a u l t, Judith B u t l e r czy wspomniany już Sigmund Freud. Zasadniczą jej zaletą jest zgromadzenie w jednym tomie rozproszonych dotychczas, bardzo ważnych dla antropologii ciała tekstów.

Szczególnie wart uwagi jest fragment pracy Małgorzaty B a r a n o w s k i e j „To jest wasze życie”, wyrażający nie tylko antropologiczną refleksję nad bólem i chorobą, lecz będący także przejmującym świadectwem osoby przewlekle i nieuleczalnie chorej.

Książka ta ukazuje, choć siłą rzeczy w ograniczonym zakresie, różne podejścia do tematyki cielesności, jak również ewolucję poglądów na temat poszczególnych zagadnień. Szczególnie dobrze widać to w rozdziale zatytułowanym „Tożsamość płciowa”, gdzie zawarto teksty reprezentujące różne sposoby rozumienia kwestii płci — od esencjalizmu przez konstruktywizm społeczny i feminizm egzystencjalny po teorię *queer*.

Omawiana praca jest pozycją ważną i godną polecenia. Mimo że przygotowana została jako podręcznik akademicki, może służyć nie tylko studentom i wykładowcom, lecz także wszystkim osobom zainteresowanym tą tematyką. Teksty są dobrane trafnie i stanowią doskonałą inspirację do własnych przemyśleń. Niewątpliwie mogą zainteresować także osoby, dla których antropologia ciała stanowi zupełnie *novum*.